

Za Katarínou Vadkerty

21. apríl 1928 – 10. apríl 2026

Dňa 10. apríla 2026 zomrela vo veku 98 rokov Katarína Vadkerty, významná historička a jedna z určujúcich osobností výskumu moderných dejín Slovenska. Jej meno je pevne späté nielen s dejinami maďarskej menšiny, ale aj so širšími otázkami hospodárskeho a sociálneho vývoja strednej Európy.

Narodila sa v Nových Zámkoch a svoju odbornú dráhu spojila predovšetkým s Historickým ústavom Slovenskej akadémie vied, kde pôsobila dlhé roky. Jej vedecký profil sa formoval postupne. Od hospodárskych dejín 19. storočia sa prirodzene presunul k výskumu povojnového obdobia, pričom obe línie jej práce spája dôsledný dôraz na pramenný výskum a analytickú presnosť.

V oblasti hospodárskych dejín sa Vadkerty venovala predovšetkým štrukturálnym premenám Horného Uhorska/Slovenska v 19. storočí. Jej výskum bol súčasťou širšieho historiografického prúdu, ktorý sa usiloval chápať modernizačné procesy nie ako lineárny vývoj, ale ako komplexnú súhrnu regionálnych rozdielov, vlastníckych vzťahov a produkčných modelov. V tomto kontexte predstavujú jej práce dôležitý príspevok k poznaniu ekonomických a sociálnych štruktúr stredoeurópskeho priestoru.

Zásadný význam však nadobudla jej neskoršia tvorba zameraná na dejiny maďarskej menšiny v Československu po roku 1945. Na základe rozsiahleho archívneho výskumu analyzovala procesy reslovakizácie, deportácií, vnútorných presídlení a výmeny obyvateľstva. Tieto javy interpretovala ako súčasť fungovania štátnej moci a jej administratívnych mechanizmov, čím prispela k hlbšiemu pochopeniu povojnového obdobia bez zjednodušujúcich schém.

Jej práce sa vyznačujú vecnosťou, precíznosťou a metodologickou opatrnosťou. Vyhýbala sa ideologickým interpretáciám a usilovala sa o rekonštrukciu historickej reality na základe prameňov. Práve tento prístup jej zabezpečil trvalé miesto v historiografii a zároveň urobil z jej publikácií základný referenčný bod ďalšieho výskumu.

Katarína Vadkerty patrila k historikom, ktorí dokázali prepojiť detailný archívny výskum so širšími spoločenskými otázkami. Jej dielo významne ovplyvnilo nielen odbornú diskusiu, ale aj formovanie historickej pamäti.

Jej odchod predstavuje citeľnú stratu pre slovenskú, maďarskú i stredoeurópsku historiografiu. Zanechala však dielo, ktoré zostáva trvalou súčasťou poznania moderných dejín a bude aj naďalej inšpiráciou pre ďalšie generácie historikov.

Česť jej pamiatke.

Štefan Gaučík